

ČTVRTLETNÍK

LÉTO 2023

PROPAMÁTKY

Rozšiřování obzorů

FOTOREPORTÁŽ: TECHTOWER V PLZNI
VZKŘÍŠENÍ VRCHOLNĚ BAROKNÍHO ZÁMKU V TÝNCI U KLATOV
ROZHOVOR S CHEMICKÝM TECHNOLOGEM A PRODĚKANEM KAROLEM BAYEREM

Petr Polák

ÚVODEM

Záchrana každé památky vyžaduje kromě nasazení a osobního úsilí vlastníka také potřebu financí. Je dobré pozorovat, že rozvoj dárcovství a filantropie je v Česku na vzestupu. Objevují se nové nadace, platformy i konkrétní akce na podporu financování nejrozličnějších projektů. Stávající aktivity se rozvíjejí a modernizují. V naší redakci tyto příklady evidujeme a podporujeme.

Tak třeba hospodářský dvůr v Drastech nedaleko Prahy, který řád bosých karmelitek proměňuje ve svůj nový domov. Sestry uspořádaly benefiční koncert v Břevnovském klášteře. Koncert Hradištanu podpořil stavbu kláštera více než 900 tisíci korunami. V Česku je aktuálně přes 300 sbírek na záchranu památek, 14 z nich nyní soutěží o podporu veřejnosti v naší soutěži MÁME VYBRÁNO.

Jsem přesvědčený, že transparentní vícezdrojové financování je jednou z nejlepších cest ke stabilitě jakékoliv lidské činnosti – tedy i záchrany památek. Zkuste se rozhlédnout, jestli nějaká stavba ve vašem okolí nepotřebuje také vaši podporu.

Pečujeme společně o naše památky.

Aleš Kozák

DOPORUČUJEME

NOVĚ ZAPSANÉ PAMÁTKY

V letošním prvním čtvrtletí přibýlo do evidence Národního památkového ústavu více než 20 nemovitých kulturních památek. Ministerstvo kultury za ně prohlásilo mimo jiné Thonetovu vilu v Koryčanech, vinné budy ve Veletínách, hořovickou hrobku knížat z Hanau a usedlost v Lochousicích. Památkami se také například staly vodojem v České Třebové, silnice s inundačním mostem

Wikimedia Commons: Mojmir Churavy, CC-BY-SA 4.0

v Pardubicích, sochy sv. Jana Nepomuckého v Semněvicích a Zvěstově, liberecké kino Varšava nebo areál Ministerstva obrany v Praze.

EHD 2023

Dny evropského dědictví se uskuteční v termínu 9.–17. září 2023 na téma Život v památkách. I letos se návštěvníkům otevrou brány známých objektů, ale též desítky dveří soukromých a veřejných budov, které nebývají přístupny veřejnosti

vůbec nebo pouze příležitostně a částečně. Zapojené subjekty nabídnou speciální programy, komentované prohlídky, koncerty, výstavy apod. Slavnostní národní zahájení a udělování titulu nositel tradice lidových řemesel proběhne v Poděbradech.

www.ehd.cz

EX ARTE 2023: OD MATERIÁLU K TEORII

Ve dnech 6. a 7. října 2023 se na půdě Katedry dějin umění Univerzity Palackého v Olomouci bude konat první studentská konference pod záštitou projektu EX ARTE. Ten se soustředí na výzkum

metod a přístupů dějin umění, jež převládají v nastupující generaci historiček a historiků umění. Klíčovým tématem projektu je zavedení komunikace a etablování jedné komunikační platformy, která by spojovala katedry dějin umění v Česku a na Slovensku.

www.dejinyumeni.upol.cz

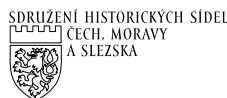
STŘED ZÁJMU: UDRŽITELNOST JAKO ZPŮSOB EXISTENCE

Kancelář Kreativní Evropa připravuje ve spolupráci s Institutem umění – Divadelním ústavem a Studiem ALTA konferenci Střed zájmu: Udržitelnost jako způsob existence. Cílem dvoudenní akce, která se bude

konat 12.–13. září 2023, je nabídnout inspiraci, představit úspěšné modely i kreativní řešení, jak přistupovat k udržitelnému způsobu kulturní praxe. Do 15. července se mohou hlásit kulturní organizace, které se rády podělí o zkušenosti, jak začleňují udržitelnost do své každodenní práce. www.kreativnievropa.cz/stred-zajmu-udrizitelnost-jako-zpusob-existence

SPOLUPRACUJEME

ČASOPIS PROPAMÁTKY VYDÁVÁ OD ROKU 2012 INSTITUT PRO PAMÁTKY A KULTURU – NEZISKOVÁ ORGANIZACE, KTERÁ POMÁHÁ ŠÍŘIT OSVĚTU A PŘÍKLADY DOBRÉ PRAXE V PÉČI O PAMÁTKY. REDAKCE DLOUHODOBĚ SPOLUPRACUJE S ŘADOU VÝZNAMNÝCH OBOROVÝCH ORGANIZACÍ:

HLAVNÍ BUDOVA SOUČASNÉ FAKULTY RESTAUROVÁNÍ
V ROCE 1993

HLAVNÍ BUDOVA SOUČASNÉ FAKULTY RESTAUROVÁNÍ V ROCE 2013

ROZHOVOR S KAROLEM BAYEREM

Zájem o další vzdělávání v oblasti památkové péče je značný

Přestože není restaurátorem, obnova a restaurování vzácných památek je jeho dennodenním chlebem. Jakožto chemický technolog a akademický pracovník Fakulty restaurování Univerzity Pardubice vychovává nové generace odborníků. Zaměřuje se také na oblast celoživotního vzdělávání.

Fakulta restaurování Univerzity Pardubice letos oslavila 30 let svého působení v Litomyšli. Kam se posunula a čím se může pochlubit?

Bez nadsázky a také bez neoprávněné pýchy, nebo naopak falešné skromnosti lze říci, že fakulta prošla velkou kvalitativní proměnou. Je nutné ale zdůraznit, že by to nebylo možné bez počátečního entuziasmu a odvahy skupiny lidí stojících při založení ško-

ly, stejně tak všech, kteří se na jejím dalším směřování podíleli. Velmi důležitým momentem bylo začlenění Institutu restaurování a konzervačních technik (neveřejné vysoké školy) pod křídla Univerzity Pardubice v roce 2005 jako Fakulty restaurování. V současnosti nabízí vysokoškolské vzdělání ve čtyřech specializacích se zaměřením na restaurování/konzervování v těchto oblastech: Umělecká a umělecko-řemeslná díla z kamene, štuky, sádry, terakoty a umělého kamene; Nástěnná malba, sgrafito a mozaika; Papír, knižní vazba a dokumenty; Umělecká a umělecko-řemeslná díla na papírových, textilních, pergamenových podložkách a polychromované objekty z papírmáše. V roce 2021 byl otevřen doktorský studijní program Konzervační vědy v péči o hmotné kulturní dědictví.

Myslím, že za dobu své existence si Fakulta restaurování postupně získala renomé solidní odborné vzdělávací i vědecko-výzkumné instituce na domácí i zahraniční úrovni. Fakulta se pravidelně podílí na průzkumu nebo restaurování významných památek v Česku – např. průzkum Vily Tugendhat v Brně, komplexní průzkum fasády zámku v Litomyšli, průzkum a péče o vybraná sochařská díla v barokním areálu Kuks, restaurátorský průzkum knižního fondu benediktinského kláštera v Broumově a další.

Mnozí naši absolventi s úspěchem pracují i v zahraničí, fakulta se

TEXT JITKA SKOŘEPOVÁ
FOTO ARCHIV FAKULTY RESTAUROVÁNÍ

KNIHOVNA A BUDOVA PIARISTICKÉ KOLEJE V ROCE 2013, VYUŽÍVANÉ FAKULTOU RESTAUROVÁNÍ

CHRÁM QASR AL-BINT V PETŘE V JORDÁNSKU

zapojuje do řešení mezinárodních výzkumných projektů zaměřených na péči o hmotné kulturní dědictví – např. několik EU projektů zaměřených na vývoj a testování nových nanomateriálů pro konzervaci sochařských děl z kamene, nástěnných maleb a povrchů architektury.

Ne všichni naši čtenáři budou znát příběh vzniku Fakulty restaurování. Můžete ho pro ně shrnout?

O vznik první školy restaurování se zasloužila zejména malá skupina nadšenců, hlavně restaurátorů, kteří společně pracovali na restaurování velmi specifických nástěnných maleb od Josefa Váchala v interiéru domu tiskaře a vydavatele Josefa Portmana v Litomyšli. Velkou měrou se na zřízení a také dalším rozvoji první restaurátorské školy v Litomyšli s názvem Škola restaurování a konzervačních technik v Litomyšli podílelo město Litomyšl i nadace Paseka. Svoji činnost zahájila v roce 1993 jako tříleté pomaturitní studium koncipované jako studium restaurování a konzervování s důrazem na mezioborovost, což odpovídalo moderním přístupům a trendům uplatňovaným v péči o hmotné kulturní dědictví. Mezioborovost neboli tzv. interdisciplinarita byla základní myšlenkou a vzdělávací strategií ve všech následných institucích, tj. na Vyšší odborné škole restaurování a konzervačních technik i na Institutu restaurování a konzervačních technik Litomyšl, o. p. s., a zůstává jí ve všech studijních

KAROL BAYER

- ▶ akademický pracovník na Fakultě restaurování Univerzity Pardubice, vedoucí Katedry chemické technologie a proděkan pro vědecko-výzkumnou činnost a zahraniční spolupráci
- ▶ narodil se v Bratislavě v roce 1960
- ▶ 1984–1995 byl zaměstnán na Památkovém ústavu Slovenské republiky
- ▶ od roku 1993 působí jako externí lektor na Umělecko-průmyslové univerzitě ve Vídni
- ▶ pravidelně se zapojuje do mezinárodních výzkumných projektů

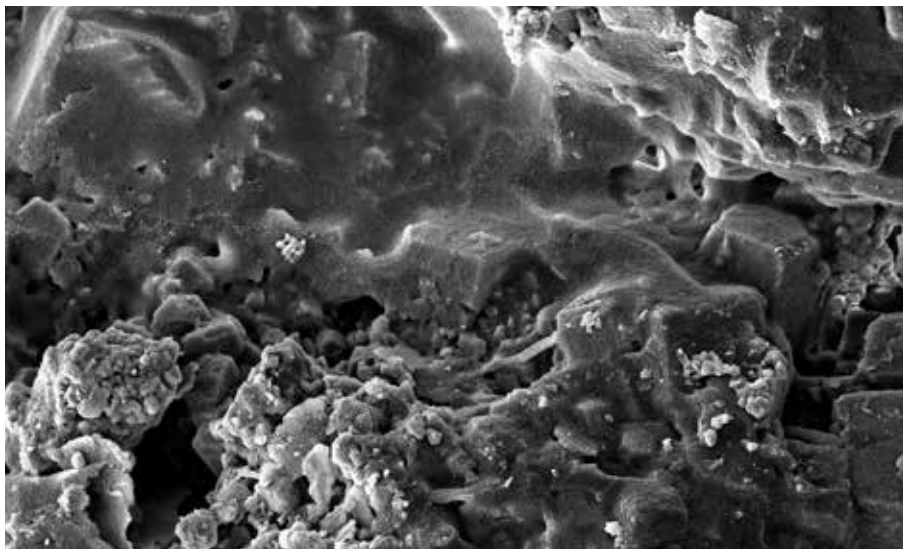
programech poskytovaných Fakultou restaurování až dodnes.

Jaká byla vaše cesta ke studiu chemie a kdy se na ní objevil zájem o záchranu kulturního dědictví?

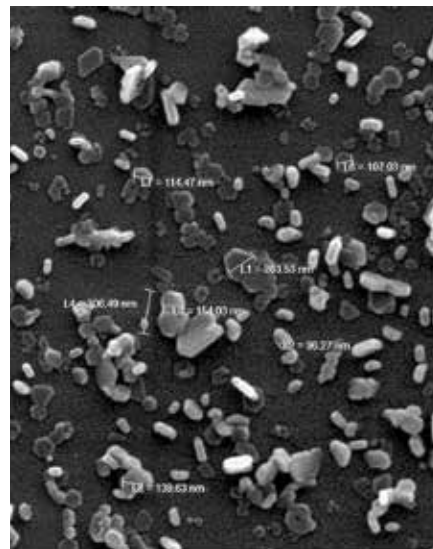
Chemie nebyla moje první volba. Původně jsem chtěl pokračovat v poměrně dlouhé rodinné tradici „po meči“ a jít studovat medicínu. Můj kádrový profil nebyl v té době úplně optimální, tak jsem se rozhodl pro „bezpečnější“ variantu a šel studovat chemii na Chemicko-technologickou fakultu Slovenské vysoké školy technické, což je v současnosti Technická univerzita v Bratislavě. V závěru studia jsem se víceméně náhodou dozvěděl o studijní specializaci Chemie a technologie restaurování uměleckých děl na sesterské Vysoké škole chemicko-technologické v Praze. Obsah a zaměření mě okamžitě nadchnuly, a tak jsem v rámci tzv. rozšířeného specializačního studia pokračoval na VŠCHT Praha. Za své rozhodnutí jsem nesmírně rád až dodnes.

Kdybyste měl možnost stát se restaurátorem, jakou movitou či nemovitou památku byste rád restauroval?

Pokud bych si mohl vybrat, tak velmi rád bych pokračoval v průzkumu a restaurování chrámu Qasr al-Bint ve skalním městě Petra v Jordánsku. Chrám byl jedním z referenčních objektů, které jsme v letech 2003–2005 mohli zkoumat z hlediska stavebních technik používaných Nabatejci (sta-

MIKROSTRUKTURA STĚNY PÓRŮ VÁPENCE PRO KONSOLIDACI VÁPENNOU NANOSUSPENZÍ, RASTROVACÍ ELEKTRONOVÝ MIKROSKOP, DETEKTOR SEKUNDÁRNÍCH ELEKTRONŮ

MIKROSTRUKTURA ČÁSTIC VÁPENNÉ NANOSUSPENZE POUŽÍVANÉ PRO KONSOLIDACI PORÉZNÍCH VÁPENCŮ

vitelé města Petra). Bližší poznání tohoto místa, hor s úzkými kaňony s městem Petra uprostřed i samotného chrámu Qasr al-Bint bylo pro mne fascinujícím zážitkem na celý život.

Čím dál víc se ukazuje nutnost obnovy tzv. „moderních“ materiálů či předmětů (plasty, počítače apod.). V jakém stadiu se nachází situace v Česku?

Potřeba péče o díla moderního umění nebo umělecko-řemeslná a řemeslná díla rezonuje nejen ve světě, ale i u nás. Jsou často zhotovena z velmi různorodých materiálů, z nichž některé mají nižší schopnosti odolávat stárnutí, což se například u zmíněných syntetických polymerů může projevat různými způsoby jako změna barevnosti, průhlednosti, lesku, mechanických vlastností a podobně. V Česku se touto problematikou už delší dobu zabývá několik institucí zejména v rámci výzkumné činnosti podporované v programu NAKI. Cílem výzkumu je na jedné straně získat široké poznatky o degradaci daného typu materiálů a současně hledat možnosti jejich konzervace/restaurování a vhodných podmínek uložení. Na danou situaci budou určitě reagovat i vysoké školy poskytující vzdělání v restaurování, a to rozšířením specializací i pro specifickou oblast moderního umění / designu.

Jak se podle vašeho názoru promítne do oboru restaurování v současnosti velmi skloňovaná umělá inteligence?

Pro mě je to těžké odhadnout, jelikož

situaci a celý vývoj kolem AI sleduji jenom zpozzdálí. Nemyslím si však, že by umělá inteligence mohla nahradit činnost restaurátorů, protože prakticky každé restaurované dílo je unikátní a jednotlivé úkony velmi specifické. Nejspíše bude umělá inteligence v této oblasti využívána pro hodnocení výsledků výzkumu a průzkumu nebo zpracování dat. Doufám hlavně, že její využití bude podléhat etickým zásadám, tak jako v jiných oblastech lidské činnosti.

Fakulta restaurování se angažuje na poli rozvoje a zkvalitnění celoživotního vzdělávání například prostřednictvím programu ERASMUS+. V jaké fázi se projekt nachází a co se již podařilo uskutečnit?

Řešený projekt s názvem Mezinárodní spolupráce pro odbornou přípravu v oblasti ochrany kulturního dědictví byl ukončen v srpnu 2022. Projekt měl zejména na Slovensku i v Česku velmi pozitivní ohlas a ukázalo se, že zájem o další vzdělávání v oblasti památkové péče je značný. V návaznosti na výsledky projektu připravuje naše fakulta ve spolupráci s Pardubickým krajem akreditaci několika vzdělávacích modulů určených především pracovníkům územních samospráv a odborných institucí pečujících o movité i nemovité kulturní dědictví. Ve spolupráci s projektovými partnery ze Slovenska (Academia Istropolitana Nova) a Rakouska (Verein Förderung der Baudenkmalpflege) i dalším partnerem (Národním památkovým

ústavem v Praze) jsme připravili navazující projekt ve stejném programu ERASMUS+. V současnosti je projektována žádost v stádiu hodnocení.

Mohl byste porovnat úroveň celoživotního vzdělávání v oblasti péče o kulturní dědictví u nás a v partnersky zapojených zemích na základě vašich dosavadních zkušeností?

V rámci řešení projektu byla provedena detailní komparativní analýza zaměřená na různé formy celoživotního vzdělávání v oblasti péče o kulturní dědictví ve všech partnerských zemích. Nabízené vzdělávací aktivity jsou relativně bohaté co do počtu i tematického zaměření. V Česku je několik velmi významných a aktivních poskytovatelů daného typu vzdělávání, přičemž nejčastější formou jsou odborné, tematicky zaměřené semináře. V Rakousku a na Slovensku jsou převládající formou workshopy. Ze všech tří srovnávaných zemí je neaktivnější právě Česko s nejvyšším počtem vzdělávacích aktivit v sledovaném období, takže jsme na tom relativně dobře. Relativně proto, že z výsledků průzkumu zájmu o celoživotní vzdělávání vyplynulo vcelku jednoznačně, že i u nás jsou v dané oblasti stále „bílá místa“ z hlediska témat i formy celoživotního vzdělávání, např. zájem o prakticky orientované kurzy, workshopy nebo kombinované (praxe a teorie) či systematické celoživotní vzdělávání s pevnější strukturou, případně volitelnými vzdělávacími moduly. ■

ZÁMEK DLE PROJEKTU GIOVANNIHO BATTISTY ALLIPRANDIHO SVÝM ARCHITEKTONICKÝM VÝZNAMEM PŘESAHUJE HRANICE REGIONU.

ZAJÍMAVÉ REKONSTRUKCE

Vzkříšení vrcholně barokního zámku v Týnci u Klatov

Panská sídla různého stáří a charakteru představují důležitou součást našeho kulturního dědictví. Významné místo má v tomto ohledu národní kulturní památka v Týnci u Klatov. Bezmála 25 let provádí příkladnou obnovu její majitel, který zde otevírá muzeum moderního umění.

Přes nemalé množství v současnosti opuštěných a postupně mizejících příkladů aristokratických sídel se zaměříme na nadějný důkaz o smyslnosti a enormním významu záchrany cenné památky v malé vesnici vzdálené asi šest kilometrů jihozápadně od Klatov. Kromě nezdolné vytrvalosti vlastníka Jana Pelánka Lazarowitze, sběratele umění a mecenáše, bylo podstatné jasné definování základního cíle obnovy, stavebněhistorický průzkum jednotlivých částí areálu a z něj

vycházející idea rekonstrukce. Tento v mnoha ohledech náročný proces probíhal za průběžného dialogu majitele a památkového dohledu.

Zdejší lokalita je obecně bohatá na významné stavby, z nichž je možné mimo jiné jmenovat hrad a zámek Klenová, tvrz v Janovicích nad Úhlavou, zámky Veselí, Bezděkov nebo Červené Poříčí. Ves Týnec je doložená již v 9. století a poté ve druhé polovině 12. století v souvislosti s klášterem sv. Jiří na Pražském hradě, který ji vlastnil. Z dalších významných majitelů lze namátkou jmenovat Zdeňka Lva z Rožmitálu a později Adama ze Šternberka, který ves v roce 1555 prodal Bořivoji Rochci z Otova. Ten vystavěl nové reprezentativní sídlo dnes označované za Starý renesanční Rochcův zámek v Týnci.

Od Bořivoje Rochce z Otova koupil dvůr v roce 1584 Jan Vidršpergár z Vidršperka. Jedna ze dvou dcer nového majitele – Anna Eva – se následně provdala za Viléma Albrechta Krakovského z Kolowrat. Po smrti Jana Vidršpergára majetek připadl právě jí s manželem. Vilém Albrecht se stal úspěšným držitelem týneckého statku a proměnil jej v centrum rodového majetku. Kromě toho se mu podařilo přikoupit mnohé pozemky v nejbližším okolí a vytvořil tak jeden z největších statků na Klatovsku. Po své smrti v roce 1688 předal rodový majetek synovi Maxmiliánu Norbertu Krakovskému z Kolowrat. Tento významný a movitý majitel byl kromě jiného čtyři roky prezidentem

TEXT KRYŠTOF HAVLICE
FOTO ADAM JIRMUS

V NÁRODNÍ KULTURNÍ PAMÁTKE OTEVÍRÁ MAJITEL MUZEUM MODERNÍHO UMĚNÍ.

apelačního soudu a poté zastával funkci nejvyššího komorníka Království českého.

Kolem roku 1700 nechal poblíž starého sídla vystavět jako hlavní dominantu vsi a širšího okolí s velkorysou koncepcí nový vrcholně barokní zámek podle plánů v Čechách působícího architekta italského původu Giovannio Battisty Alliprandiho (asi 1665–1720). Ten je autorem řady významných památek jako například Šternberského a Lobkovického paláce v Praze nebo zámku a hospitálu Kuks. Alliprandiho autorství Týnce bylo potvrzeno například výzkumy již zesnulého historika umění profesora Mojžíry Horyny. Podle znalce barokního umění Richarda Biegela z Ústavu pro dějiny umění při Filozofické fakultě Univerzity Karlovy slavný architekt v Týnci vycházel z koncepce, jejímž motivem je dynamicky vystupující oválný sál, který je stěžejní pointou návrhu a způsob zasedání zámku v krajině. Stavba reagovala na tehdejší aktuální proud evropské architektury. Týnecký příklad řadí Biegel k odvážným a nejpозорuhodnějším stavbám svého druhu v Čechách. Svým uměleckohistorickým, architektonickým a památkovým významem stavba dalece přesahuje hranice regionu.

Po smrti Maxmiliána Norberta v roce 1721 se majitelem stal jeho syn Jan Josef Hyacint Krakovský z Kolowrat, který stavbu zámku dovedl do nedokončeného stavu. Od 30. let 18. století byl pracovně vytížený v diplomatických službách a se svou rodinou pobýval

převážně mimo Týnec. Po něm dospěl ke hmatatelnějším stavebním úpravám až Emanuel František Krakovský z Kolowrat. Z jeho éry pocházely například nástěnné malby v 2. patře východního křídla, které zobrazují dvory týneckého panství. Během života Emanuelova následovníka Arnošta Josefa Krakovského z Kolowrat se panství začalo zadlužovat a koncepce zámeckého parku byla pozměněna z francouzské na anglickou. Po smrti Josefa spravoval dvůr Karel Ludvík Krakovský z Kolowrat.

Z důvodu stálého zadlužení zámek od 70. do 90. let 19. století využívali k bydlení nájemci Eduard Bubeníček a právník František Malý z Kolína se svými rodinami. Z následných dědiců je namísto jmenovat například Leopolda Filipa Krakovského z Kolowrat, který utkvěl v povědomí například takzvaným posledním pistolovým soubojem v Praze v květnu 1876, v němž zastřelil prince Viléma Auersperga.

Během svého úspěšného hospodaření uhradil všechny dluhy a zdědil také panství Velké Dvorce (Přimda) a Košátky. Byl členem říšské rady, poslancem českého zemského sněmu a zastával také funkce viceprezidenta Rakouského automobilního klubu a akcionáře automobilky Laurin & Klement. Po smrti Leopolda Filipa v roce 1910 přešel rozsáhlý majetek na jeho prvorozeného syna Alexandra Josepha Kolowrata-Krakowského. Ten se během svého života proslavil na mnoha závodech ve světě automobily Laurin & Klement,

DETAIL OBNOVENÉHO OKNA S NADOKENNÍ ŘÍMSOU

pořídil si pilotní průkaz a vybudoval filmová studia ve Velkých Dvorcích a ve Vídni, odkud se do světa vydala herečka Marlene Dietrichová, stejně jako režisér Michael Curtiz. Alexander pověřil správou panství nejmladšího bratra Jindřicha Krakowského z Kolowrat, který se v letech 1922–1926 musel vyrovnat s následky poválečné pozemkové reformy. Z původního počtu 14 zemědělských dvorů mu po reformě zůstaly dvory s pozemky v Lomci a Týnci, zdejší zámek s kolowratskou hrobkou, vápenka v Loretě a cihelna ve Vacovech.

Na Týnci žila jeho matka Nadine Speranza, bratr Bedřich, který zavedl v Týnci chov dostihových koní, a sestra Berta, provdaná Colloredo-Mannsfeldová. Po roce 1910 nechala Nadine Speranza opravit dosud hospodářsky využívané a nedokončené levé křídlo zámku, později provedla i úpravy v jeho okolí.

V roce 1926 dochází k další neméně významné události, když se Jindřich Kolowrat-Krakovský zbavil zámku, který postoupil architektu, staviteli a také mecenáši českého umění Jaroslavu Polívkovi a jeho manželce Ireně. Architekt získal zámek s parkem údajně jako protihodnotu za konstruktivistický Palác Chicago na pražské Národní třídě, který pro rod Kolowratů projektoval a postavil. Jaroslav Polívka nechal upravit podle vlastních plánů nedokončenou polovinu zámku a v celém komplexu vytvořil v roce 1928 hotel čítající mimo

SCHODIŠŤOVÝ PROSTOR S FRAGMENTEM NÁSTĚNNÉ MALBY

POHLED DO OBNOVENÉHO SÁLU

jiné 40 pokojů s autogarážemi a servisním stáním. Příznačně jej nazval hotelem pro lepší klientelu. Místo nedlouho poté navštěvovalo mnoho významných hostů, k nimž patřil například Karel Hašler, který o zámku složil písničku. Dále tu byli Alfons Mucha, první dáma Alice Masaryková, Jan Kubelík se synem Rafaelem nebo Polívkův přítel Josef Váchal, malíř a spisovatel. Ten na zámku tvořil a v roce 1931 zde absolvoval například dvouměsíční pobyt se svou přítelkyní a psem Tarzanem.

Kvůli finančním potížím byl Jaroslav Polívka nucen přenechat v roce 1934 majetek svému věřiteli – Záložně ve Velvarech. O čtyři roky později statek koupila Evangelická církev metodistická a zřídila v místě sirotčinec. Během druhé světové války se na Týnci vystřídal například starobinec pro zasloužilé německé matky a v polovině zámku se nacházel nacistický archiv přivezený z Prahy. V roce 1945 došlo k vyvezení archivu a zřízení vojenského skladu vozatajského materiálu. O šest let později zde vznikl pod správou Evangelické církve metodistické útulek pro tělesně postižené. Později v zámku našla až do roku 1988 útočiště vojenská posádka. V roce 1990 převedla vojenská správa hospodářskou smlouvou zámecký areál na firmu SIPOX, s. r. o., Bratislava a tentýž rok jej prodala firmě VAKAM, s. r. o., Praha.

Necitlivým způsobem byl nahrazen původní krov ocelovou konstrukcí a střecha byla pokryta asfaltovým

šindelem. Z neznámého důvodu došlo k otlučení části vnitřních omítek, k vytrhání dlažby nebo poškození stropů. Narušená statika byla řešena pomocí stažení rizalitu ocelovými lany. Firma mnohamilionovou půjčku nesplatila a na zámek byl vyhlášen konkurz. K úspěšnému prodeji došlo až koncem roku 1999, kdy zámek Týnec koupil současný vlastník Jan Pelánek Lazarowitz, sběratel umění, s cílem v místě vytvořit kulturní a umělecké centrum, a načrtl tak pro památku optimističtější budoucnost. Postupná obnova byla zahájena prakticky bezprostředně nejprve řešením havarijního stavu areálu a poté pracemi v hlavní budově. V květnu roku 2014 získal zámek v Týnci statut národní kulturní památky.

Hlavní monumentální zámecký objekt s hospodářskými stavbami a budovou takzvaného starého zámku vytváří kompaktní areál, jehož součástí byl komponovaný zámecký park. Charakteristickou a podstatnou roli sehraává dominantní poloha komplexu uprostřed obce. Před vyvýšenou zámeckou budovou se nalézá čestný dvůr na západě vymezený objektem konírní-míčovny a kočárovny. Ve východní části areálu jsou dále stáje, jihovýchodně od zámku hospodářské budovy s bývalým pivovarem a jižně nad areálem je rozprostřen zámecký park se zahradním altánem. Prostor vymezuje kamenná ohradní zeď ze staršího období.

Obdélný půdorys hlavní zámecké budovy má charakteristický čtvrtválcový

rizalit od prvního patra členěný vysokým pilastrovým řádem s jónskými hlavicemi, mezi nimiž je včleněno pět vysokých půlkruhově uzavřených oken. Nad nimi se nacházejí kruhová okna. Pilastrový řád podepírá vodorovný překlad (kladí) s profilovanou římsou, v jejímž vyvýšeném středu byl umístěn kolowratský znak. V přízemí je v ose hlavního průčelí půlkruhově zaklenutý vjezd se dvěma vchody po stranách, v patře nad ním zaujímá své místo balkon s balustrádovým zábradlím se sochami Junony a Herkula. Fasádu dvoupatrových postranních zámeckých křídel s obdélníkovými okny člení dvě kordonové římsy s pilastry zesilujícími nároží a nesoucími balustrádu, doplněnou zdobnými vázami.

Shodou výše popsaných historických událostí nebyl zámek nikdy zcela dokončen. Obnova památky byla obecně znesnadněna zejména tím, že se vlivem v minulosti zanedbané údržby i patrně cíleného poškození nacházela ještě v 90. letech 20. století prakticky ve stavebním torzu původního stavu. Díky stávajícímu majiteli byla nejprve hmotná a památková podstata zachráněna a zámek následně procházel postupnou a náročnou obnovou. Po čištění a vyklízení interiéru postupně docházelo mimo jiné k obnově stěn, fabionů a stropů, k pokládce fošnové nebo parketové podlahy v části objektu, výrobě části dveří a oken. Z dalších prací se dále jednalo například o kompletní obnovení schodišťových těles, části

OBNOVENÝ ZAKLENUTÝ PROSTOR S DŘEVĚNÝM SCHODIŠTĚM

ZÁMECKÝ KABINET

střechy a další. Zaměstnanci majitele vše prováděli s maximální snahou o zachování vrstevnatosti stavby, autentických materiálů a původních řemeslných postupů.

V posledních dvou letech byla obnova dokončena dle projektové dokumentace Blanky Pelánkové a klatovské Projektové a znalecké kanceláře pod vedením Václava Vlčka. Průzkum fasády pocházel od Soni Karlové a Michala Konáše, restaurování kamenných fasádních prvků provedla firma NEGEBU, s. r. o., Jaroslava a Ondřeje Šindeláře, restaurování maleb zajistili akademický malíř Pavel Žilák a Renata Drahotová. Kovářské práce obstaral Jan Helíšek ze Strašína u Sušice. Z dalších restaurátorů je namístě jmenovat Pavla Kobylku.

Stavební práce pak včetně fasády realizovala firma LS stavby, s. r. o., z Nýrska pod vedením Pavla Bárty. Na vnějším plášti se dále podílela firma ŠUKO ARS, s. r. o., zastoupená Petrem a Václavem Fleisigovými. Technický dozor stavebníka zajistili Josef Kubec a Jan Motýčka z firmy FRIGO EDEN, s. r. o., na bezpečnost a ochranu zdraví dbal Miroslav Marcinkiewicz. Výběrová řízení prováděla firma GPL - INVEST, s. r. o., v regionu zastoupená paní Terezou Dio. Za soutěží o návrh výmalby stál Petr Hrubý a jejím vítězem se stal akademický malíř Otto Placht.

Současně došlo k obnově starého zámku pod čp. 2. Ten v mnoha ohle-

dech představuje výjimečný historický objekt s mnoha kulturněhistorickými a památkovými hodnotami. V letošním roce v něm probíhala obnova interiérů, restaurování maleb v přízemí, oprava komínů nebo zhotovení vikýřů.

Po mnohaleté náročné rekonstrukci národní kulturní památky se práce blíží k závěru. Obnova je financována převážně ze zdrojů majitele, příspěvků Ministerstva kultury, Plzeňského kraje a v roce 2017 byla projektu poskytnuta finanční podpora z programu IROP vedoucí ke kompletní revitalizaci zámku a zřízení muzea moderního umění. Plánované je celoroční využití památky pro nejširší veřejnost i odborníky, vybudování návštěvnické infrastruktury a zabezpečení ochrany a digitalizace památky a mobiliáře. ■ www.zamektync.cz

ZEPTALI JSME SE

Jak osobně vnímáte cestu záchrany národní kulturní památky?

Jan Pelánek Lazarowitz, majitel

Záchrana národní kulturní památky je „vedlejším produktem“ mé sběratelské činnosti, ale dá se také říci, že je jejím završením. V 90. letech jsem hledal místo pro své sbírky. Cestoval jsem po Čechách a prohlížel si zámky, které byly na prodej. Mnohé byly ve velmi dobrém stavu, ovšem často relativně malé a pro výstavy ne zcela vhodné. Ale Týnec mi učaroval na první pohled,

byl výjimečný. A ta náhoda, že zde za první republiky opakovaně pobýval a tvořil Josef Váchal, jehož dílo jsem desítky let sbíral! Ta náhoda, že hlavní sál je vlastně nahrávacím studiem s dokonalou akustikou!

Ani ve snu mě nenapadlo, že záchrana památky bude trvat přes dvě desetiletí. Když opravujete památku, můžete to nějak udělat za 10 milionů, za 100 milionů nebo za miliardu, památka si vezme všechno, co do ní dáte a nikdy to nebude přehnané. Pokud tedy ctíte historii, používáte tradiční a pokud možno místní materiály, studujete staré techniky a řemesla a v neposlední řadě nacházíte ty, kteří tato řemesla, tato stará umění, ještě ovládají. Cesta je to velmi drahá – na finance i na čas. Maxmilián Norbert Kolowrat-Krakovský touto monumentální (a na svou dobu velice moderní) stavbou zadlužil rodinu na generace. Já celou jednu generaci tuto památku opravuji a dokončeno budu mít jen proto, že tato záchrana byla ve svém závěru podpořena z programu IROP, ale také díky rodině, zejména mé ženě Hance, a také díky mnoha přátelům a dobrým lidem, kteří neváhali a neváhají pomoci svou odborností, ale třeba i se stěhováním nábytku nebo úklidem. Bohužel se dnešních dnů nedočkala ani moje maminka Regina Lazarowitz Pelánková, ani bratr Klement, profesor Mojmír Horyna, sochař Aleš Veselý a jiní. Snad to odněkud shora vidí oni i dcera Kristýnka. I jim patří můj velký dík. ■

NÁZOR ODBORNÍKA

Prohlídky památek: Od ukazování věcí k interpretaci

Tradice českých památkových prohlídek staví na ukazování interiérů a mobiliáře. Je to bezpochyby základ, který tvoří hlavní zdroj motivace pro návštěvu památky kdekoli na světě: lidé se chtějí dostat dovnitř a vidět, jak to tam vypadá. Zároveň pokud prohlídka památky s průvodcem zůstává jen na této základní rovině, přichází tím obě strany – jak návštěvníci, tak památka a její reprezentanti – o celou škálu interakcí, vzdělávacích příležitostí a zážitků. Z radosti z pobytu na pozoruhodném místě se může snadno stát oboustranné zklamání a nuda.

Cílem projektu Postupme si dále, který společně řešily Národní památkový ústav a Pedagogická fakulta Univerzity Karlovy, bylo prozkoumat, jak v současnosti vypadá praxe památkových prohlídek, a především navrhnout způsoby, jak ji zlepšit ke spokojenosti návštěvníků i správců kulturního dědictví. V prvním dílu metodiky se projekt věnoval

prohlídkám s průvodcem, tedy nejmasovější formě interpretace památek.

V základu našeho přemýšlení stálo převrácení tradiční perspektivy. V ní se běžně klade na první místo samotná památka a její ochrana, zatímco návštěvníci jsou až druhí v pořadí. Naši snahou bylo popsat situaci jinými slovy a obě strany smířit. Zpřístupňování památek navrhujeme vnímat jako skutečnou návštěvu, v níž jde o interakci hostitelů a hostů. V případě domácí návštěvy také neukazujeme přichozím především nábytek a vybavení domácnosti, ale spíše chceme společně strávit zajímavý čas.

Pro návštěvníky je navíc cesta na památku spojená s celou řadou motivací, kterou tradiční prohlídka ne vždy dobře reflektuje a naplňuje. Lidé přicházejí za zážitkem, jde pro ně o rodinnou a turistickou aktivitu, při níž mnohdy více než po vzdělávání touží po tom být spolu, mít cíl výletu, vyšlápnout na kopec a užít si rozhled, ulovit co nejlepší fotografii nebo vidět místo z televizní pohádky. Rovněž načerpat inspiraci a duševně a duchovně se občerstvit. Všechny tyto motivace jsou legitimní, ba žádoucí.

Tradiční, tj. faktograficky pojatý výklad ošperkovaný legendami o kouzelných

TEXT JAKUB JAREŠ
FOTO PETR HUDEC, JARMILA
SAJTLOVÁ, TOMÁŠ VRTAL

Jarmila Šalíková

zrcadlech a obrazech není většinou schopný na tuto poptávku reagovat. Hlavním doporučením metodiky Postupme si dále 1 je proto zdomácnit v památkovém prostředí principy interpretace kulturního dědictví. Interpretace je samostatný obor, v jehož základu stojí snaha vystihnout jedinečnost a význam kulturního dědictví. Silnou inspiraci čerpá z angloamerické tradice, která zdůrazňuje, že složité odborné informace a myšlenky je třeba předkládat takovou formou, aby je měl posluchač šanci a chuť pochopit a tím si je osvojit. Obor se etabloval díky americkému spisovateli Freemanu Tildenovi, který pro Správu národních parků zpracoval dnes již ikonickou knihu *Interpreting Our Heritage*. V Česku se interpretace také ujírá, hlavně díky aktivitám Sdružení pro interpretaci místního dědictví, ale také jako nový studijní obor na pražské pedagogické fakultě.

Průvodcovská služba v Česku se může principy interpretace dobře inspirovat. Do tvorby instalací a prohlídek – ještě dříve než se začne chystat mobiliář a psát sylabus – by bylo vhodné zavést principy interpretačního plánování. Jeho úkolem je definovat cíle prohlídek ve vztahu k návštěvníkům, stejně jako to, na koho se vlastně budeme obracet, protože univerzální návštěvník neexistuje. Jednoduše řečeno je úkolem

interpretačního plánu získat odpovědi na čtyři základní otázky:

- 1) **Proč** vlastně památku prezentujeme a proč o ní chceme veřejnosti něco sdělovat? Jaké vzdělávací, hodnotové a emoční cíle prostřednictvím prohlídky sledujeme?
- 2) **Komu** je interpretace určena, kdo je cílová skupina a co od návštěvy samotné očekává návštěvník?
- 3) **Co** návštěvníkům sdělíme, v jakém rozsahu a v jakém stupni odbornosti?
- 4) **Jak** toho všeho dosáhneme, jakými prostředky a způsoby?

V současné době se často sylaby vytváří spíše jako katalogy předmětů vystavených na prohlídkové trase, případně jako historiografická pojednání, která ovšem z didaktického hlediska selhávají a na výše zmíněné otázky nehledají, a proto ani nemají žádnou odpověď. Je samozřejmé, že proměna prohlídek od ukazování předmětů k interpretaci by vyžadovala řadu změn nejen v ideové, ale také v praktické rovině. Především profesionalizaci průvodcovské služby. Protože jak zdůrazňují autoři užitečné příručky amsterdamského Rijksmusea již v jejím názvu: Průvodcovství je profese. A pokud chceme něco víc než jen ukazovat věci, je třeba na tuto profesi klást stejné nároky a zodpovědnost jako například na povolání učitele.

JAKUB JAREŠ

historik, muzejník,
publicista, aktivista

1

Petr Hudec

1 Freeman Tilden definoval šest základních principů dobré interpretace. Mezi nimi je na prvním místě, že „*Každá interpretace, která nevztahuje prezentované k návštěvníkovi, jeho osobnosti nebo životní zkušenosti, bude jalová.*“ Je třeba se ptát, nakolik se faktografické informace mohou dotknout našich návštěvníků? Proč by je měli vědět, kromě toho, že zajímají nás jako profesionální historiky, památkáře a kunsthistoriky?

2

Petr Hudec

2 Druhý princip: „*Interpretace není poskytování informací. Jakkoliv každá interpretace obsahuje informace, není pouhým sdělováním, ale odhalováním hlubšího smyslu a souvislostí.*“ Nikdo nemusí mít strach, že interpretace z prohlídky udělá edutainment bez vzdělávacího přesahu. Každá interpretace obsahuje fakta, ale cílem není je pouze předávat, ale osvětlovat kontext a souvislosti.

3

Petr Hudec

3 Třetí princip: „*Interpretace je umění, které kombinuje řadu dalších oborů – čerpá například z architektury, historických nebo přírodních věd. A každému umění je možné se do jisté míry naučit.*“ Žádný učený z nebe nespadl. A zdokonalovat se v interpretaci a průvodcovství je většinou úkol a práce na celý život.

4

Tomáš Vrtal

4 Čtvrtý princip: „*Hlavním cílem interpretace není poučovat, ale provokovat k přemýšlení.*“ Nikdo není rád poučován. A už vůbec ne o tom, k čemu nemá žádný vztah. Prohlídky by se proto měly soustředit spíše na to, jak vzbudit v lidech zájem přemýšlet a objevovat věci sami. To je pedagogické mistrovství.

5 **Pátý princip:** „*Interpretace by měla představovat spíše celek než jednotlivosti. Stejně tak by se měla vztahovat ke všem částem osobnosti návštěvníka.*“ Na zámcích často slyšíme: zde vidíte vzácný fajáns z 18. století, zde gobelín s biblickým motivem a zde si můžete prohlédnout vzácná kachlová kamna... K čemu nám ale jsou tyto detaily, když uniká celek?

Petr Hudec

6 **Šestý princip:** „*Interpretace zaměřená na děti (přibližně do 12 let věku) není pouhým zjednodušením interpretace pro dospělé. Řídí se od základů jinými zásadami.*“ Jako průvodci jsme hostitelé a musíme vědět, kdo k nám přichází a jak se na jednotlivé návštěvníky obracet. Děti jsou mezi nejvzácnějšími hosty, a proto je jim třeba věnovat zvláštní pozornost.

Petr Hudec

7 Kromě šesti principů stojí podle Tildena v základu profese průvodce ještě jedna základní a nedocenitelná ingredience. Poslední přísada, která nic nestojí: láska k památkám a hlavně láska k lidem.

Jarmila Šajtová

POKRAČOVÁNÍ PŘÍŠTĚ

Inovativní formy interpretace kulturního dědictví

ANKETA

Pomůže objektům, ale vezme soukromí

Změní svět, ale jak se dotkne památek?

Lze využít umělé inteligence také
v oblasti kulturního dědictví?

Jaké jsou podle vás příležitosti a existují
hrozby? Zeptali jsme se tří osobností
a otázku položili také chatu GPT-4:
sama umělá inteligence o sobě tvrdí,
že v oblasti kulturního dědictví
představuje velký potenciál.

**Jak vstoupí do světa památek
umělá inteligence?**

VÁCLAV CÍLEK

GEOLOG, SPISOVATEL,
POPULARIZÁTOR VĚDY

V památkové péči se AI dá myslím použít dvojím způsobem. Tím prvním je inteligentní vyhledávač, ve kterém bude možné na jednu hromadu dát mapy, plány, staré fotky a další údaje. Bude to však vyžadovat digitalizaci posudků, zpráv a historické literatury. Druhé použití bude kontroverznější a v očích veřejnosti památkové péči asi neprospěje. V naší památkové vesnické zóně občas lítá dron a občané pak dostávají napomínající dopisy s razítkem památkové péče. Za použití poměrně jednoduchého spywaru a propojení s dobrým satelitním mappingem může AI efektivně špehovat majitele chráněných nemovitostí a upozorňovat na zásahy do vzhledu budov prakticky v reálném čase. V blízké době bych však čekal využití AI hlavně jako noblesního vyhledávače a tvůrce rešerší o historických objektech.

VÁCLAV GÍRSA

PROFESOR DĚJIN ARCHITEKTURY
A OCHRANY PAMÁTEK

Víte, to je ošemetná otázka. To je velmi těžká otázka. A já vám na ni mohu rovnou odpovědět, to mi problém nedělá. Vůbec netuším, jak se změní svět. Nedohlédnu do těchto vzdálených vrstev. Zkrátka nevím.

MARTIN HAUSENBLAS

PODNIKATEL, MECENÁŠ A MAJITEL
ZÁMKU SKRYTÍN

Architektura procházela bouřlivým vývojem, jednotlivé budovy vznikaly v různých kontextech, informace o nich můžeme vnímat jako ohromné množství dat, se kterými teď dokáže pohodlně pracovat umělá inteligence. Těžko najdeme člověka, který obsáhne památky v celém kontextu, nicméně pokud získáme nástroje, které umožní umělé inteligenci vydolovat archivy, koncentrovat znalost a vytvořit jakousi univerzální databázi, včetně katalogizace a informací o vývoji, můžeme zejména v případě rekonstrukcí řadu procesů zjednodušit. Ve výsledku to bude znamenat, že památky budou více autentické a kvalitně opravené, vyhneme se nepochopení a ignoranci. Vidím tam ale jedno ohromné nebezpečí: schopnosti umělé inteligence dramaticky rostou a nejsem si jist, jak je možné řídit něco, co je chytřejší než všichni lidé dohromady.

CHAT GPT-4

MULTIMODÁLNÍ VELKÝ JAZYKOVÝ
MODEL

Umělá inteligence (AI) představuje v oblasti kulturního dědictví a ochrany památek velký potenciál, ale také přináší některé výzvy a hrozby. Příležitosti spočívají v mnoha aplikacích, které mohou zlepšit ochranu, restaurování a prezentaci kulturního dědictví. AI může být využita například pro analýzu stavebních materiálů, monitorování stavu památek nebo predikci rizik spojených s jejich degradací. Díky sofistikovaným algoritmům může AI také rozpoznávat vzory v uměleckých dílech a pomáhat při jejich autentizaci či identifikaci původu. Další oblastí je digitalizace archivů a muzejních sbírek, kde AI může zefektivnit a zpřístupnit data pro výzkum i veřejnost. Existují však také hrozby a výzvy spojené s nasazením AI v této oblasti. Jednou z nich je otázka ochrany soukromí a bezpečnosti informací, neboť AI může pracovat s citlivými údaji. Rovněž je důležité dbát na transparentnost a etiku při vývoji a používání AI, aby byly zajištěny spravedlivé a udržitelné praktiky.

FOTOREPORTÁŽ

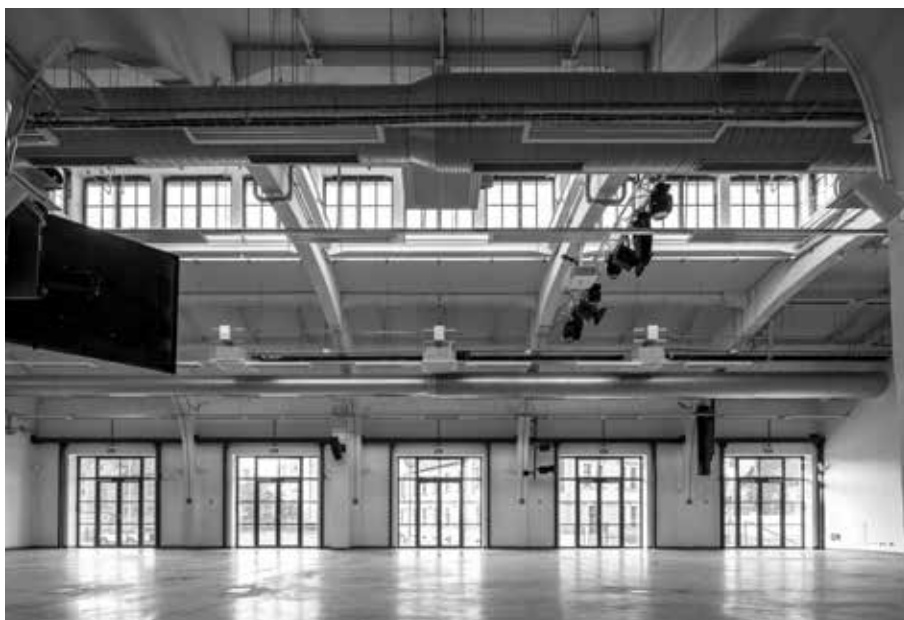
FOTO PETR POLÁK

Technologický park TechTower v Plzni

Letos vznikl konverzí a přístavbou bývalého památkově chráněného Českého plzeňského pivovaru Světovar z let 1911–1913 moderní technologický park s širokým spektrem využití. Generální projektant stavby Obermeyer Helika, a. s., vycházel z návrhu Terezy Vojtěškové z ateliéru Vojtěšek architekti a Milana Varvařovského. Severní část objektu orientovaná do Sladové ulice slouží jako hlavní vstup s velkoryse pojatou nástupní rampou. V přízemí se nachází recepce s multifunkčním sálem s kapacitou 300 osob. Ve vyšších podlažích lze najít převážně kancelářské a coworkingové prostory s jednacími místnostmi s celkovou kapacitou až 500 pracovních míst. V bývalé sušárně sladu v úrovni sedmého podlaží se nachází druhý multifunkční prostor a původní vodárenská věž komplexu je proměněna v komorní galerii. Dále se v objektu nachází mimo jiné laboratoře virtuální reality, dílny pro vývoj a testování dronů nebo testovací vodní nádrž. Investorem akce se stalo Město Plzeň za přispění dotace z fondů EU prostřednictvím Ministerstva průmyslu a obchodu.

www.techtower.cz | www.vjtsk.cz

Z MĚST A OBCÍ

CHEB

Chebský hrad se pyšní obnovou

Je jedinou štaufskou císařskou falcí na našem území. Tři hlavní architektonické skvosty – palác, kaple a Černá věž – patří k nejlépe dochovaným v rámci ostatních štaufských falcí a jsou učebnicí románského stavebního umění v evropském kontextu. Ihned po nabytí hradu do vlastnictví v roce 1996 začalo město s postupnými opravami. Do nich byly investovány miliony korun za pomoci různých dotačních titulů, velká část však byla pokryta z vlastních prostředků města. V roce 2017 byl hrad prohlášen národní kulturní památkou. Tehdy zpracoval architekt Tomáš Šantavý z Projektového ateliéru pro architekturu a pozemní stavby, spol. s r. o., projekt Obnova Chebského hradu. Ten probíhal v letech 2018–2022 za podpory Integrovaného regionálního operačního programu (IROP) a jím byla dokončena obnova trvající 26 let, která podtrhla architektonickou a historickou hodnotu hradu. Hrad, celoročně přístupný veřejnosti, je spravován městem Cheb. V roce 2022 sem zamířilo 56 tisíc návštěvníků.

www.cheb.cz

JABLONNÉ V PODJEŠTĚDÍ

Bazilika i klášter se dočkají opravy

Sv. Zdislava je hlavní patronkou české dominikánské provincie a její ostatky jsou uloženy v bazilice sv. Vavřince a sv. Zdislavy v Jablonném v Podještědí. Nadešel čas celé poutní místo postupně obnovit. První etapa prací právě probíhá a zahrnuje obnovu vnitřních prostor baziliky, elektrorozvody, ozvučení, osvětlení, zabezpečení, vnitřní výmalbu. To se neobešlo bez instalace lešení, jehož výška dosahovala 48 metrů. Součástí této etapy je renovace vybraného mobiliáře, obnova pěti soch na balustrádě a zajištění bezbariérového přístupu. Uvedené práce budou letos hotovy a v roce příštím se bazilika znovu otevře veřejnosti. Je důležité, aby práce pokračovaly obnovou venkovních omítek a říms, racionálním uzpůsobením vnitřních prostor kláštera jak pro bratry dominikány, tak pro ubytování hostů. Zájemem je zvětšit kapacitu Poutního domu sv. Zdislavy, aby do něj mohlo přijíždět více poutníků. Projekt obnovy má podporu také města a Libereckého kraje.

www.jablonnevp.cz

JEVIČKO

Program regenerace podpoří církevní památku

Pro letošní rok obdrželo město z Ministerstva kultury finanční kvótu 1 025 000 korun. Kromě dvou akcí obnovy stavebních památek v majetku města podpoří zastupitelstvo také restaurování v areálu kostela Nanebevzetí Panny Marie, a to částkou 402 000 korun. Svatostánek stojí na místě původního gotického kostela Matky Boží. V letech 1762–1766 byl barokně přestavěn podle plánů stavitele Pavla Merty z Boskovic. K severní zdi byla roku 1778 přistavěna kaple Bolestné Matky Páně s rodinnou hrobkou pro Salmy a poté Herbersteiny. Svému účelu sloužila do roku 1867. Do zrušení kláštera v roce 1785 fungoval kostel jako klášterní, poté se stal farním. Předmětem restaurování je umělý mramor v pohřební kapli Bolestné Matky Páně. Budou odstraněny veškeré nevhodné opravy a doplňky. Po vyschnutí, případně odsolení bude zdivo omítnuto jádrovou vápennou omítkou. Doplnění umělého mramoru bude provedeno na základě zkoušek. Tvarové doplňky budou přebroušeny a na závěr budou všechny plochy převoskovány a znovu vyleštěny.

www.jevicko.cz

Město Cheb

Město Jablonné v Podještědí

Město Jevíčko

Přinášíme aktuality z míst, kde se aktivně věnují péči o kulturní dědictví. Uvedené texty jsou publikovány v rámci mediální spolupráce redakce s městy a obcemi.

JIČÍN

Lodžie je opět zpřístupněna veřejnosti

V rámci česko-polského projektu Cesta valdštejnských architektů z programu přeshraniční spolupráce Interreg V-A Česká republika – Polsko byla rekonstruována další část čestného dvora Valdštejnské lodžie v Jičíně-Sedličkách. Bylo zde opraveno samotné prostranství dvora a vznikl i moderní víceúčelový sál s kompletním zázemím. Ten bude nyní sloužit především k promítání animované expozice, která zve návštěvníky po stopách valdštejnských architektů na cestu, v níž jsou zapojeny i další památky – zámek Humprecht u Sobotky, zámek Náchod, jezuitská kolej v polském Kladsku a polský zámek Gorzanów. Celková rekonstrukce vyšla přibližně na 37 milionů korun, přičemž asi 15,6 milionu pokryla poskytnutá dotace. Opravy započaly v roce 2020 a od léta letošního roku jsou prostory slavnostně otevřeny. Majitelem Valdštejnské lodžie je město Jičín, ale provozuje ji Valdštejnské imaginárium, z. ú., které zde pořádá zajímavé kulturní a společenské akce.

www.mujicin.cz

KLÁŠTEREC NAD OHŘÍ

Zámek se stal Památkou roku

V Praze na Žofíně se 21. března 2023 konal sněm Sdružení historických sídel Čech, Moravy a Slezska, na němž byli vyhlášeni krajští vítězové v soutěži Památka roku. V Ústeckém kraji zvítězil Klášterec nad Ohří s obnovou jižní fasády zámku. Ocenění převzal místostarosta David Kodytek. Cena se uděluje za nejlepší projekt a realizaci obnovy movitých i nemovitých věcí, které mají významné památkové, architektonické nebo urbanistické hodnoty. Stejně jako u obnovy fasády restaurace Peřeje, která získala titul památka roku 2021, byly i v tomto případě použity nejvyšší kvalitní materiály a barvy šetrné k této významné památce. Zámek Klášterec nad Ohří byl založen na začátku 16. století rodem Fictumů. Ti ho vlastnili až do začátku třicetileté války. Poté jej v rámci pobělohorských konfiskací získal v roce 1623 rod Thunů, který ho vlastnil až do roku 1945. Město si letos připomíná 400 let tamního působení zmíněného rodu. Výročí bude také propojovat většinu městských kulturních akcí.

www.klasterec.cz

KOLÍN

Mariánský sloup byl zrestaurován

Mariánský (morový) sloup na Karlově náměstí byl kompletně zrestaurován a obnoven. Poslední velké zásahy na něm byly provedeny v roce 1929. V mezidobí se udály jen částečné úpravy od sochaře Vojtěcha Adamce. Na současnou rekonstrukci získalo město Kolín příspěvek z Programu regenerace městských památkových rezervací a městských památkových zón. Obnově předcházela stavebněhistorická a restaurátorský průzkum, který stanovil postup práce – ošetření, odsolení, penetraci a zakonzervování. Sloup se skládá z několika částí odlišného stáří a je vytvořen z různých druhů materiálu. Nejstarší částí je střední sloup se sochou Panny Marie Immaculaty. Pořídili ji svým nákladem kolínští obyvatelé jako poděkování za ukončení velkého moru, který v roce 1680 zabil polovinu tehdejších obyvatel města. Originály sochařské výzdoby a nárožních soklů jsou uloženy v městském lapidáriu. Restaurování probíhalo v loňském roce, trvalo téměř čtyři měsíce a prováděla ho společnost SOCHAŘI, v. o. s., z Olomouce.

www.mukolin.cz

Onďrej Vraňtil

Martin Mostlik

Město Kolín

Z MĚST A OBCÍ

LETOHRAD

Zámecká oranžerie v Letohradě

Výsledkem složitého procesu započatého v roce 2015 je aktuálně obnovená zámecká oranžerie v Letohradě, jediná svého druhu v Pardubickém kraji. Až na třetí pokus se městu podařilo získat dotační finanční prostředky z podpory přeshraničního turistického ruchu – Euroregionu Glacensis. Podle projektové dokumentace od ateliéru architektky Adély Poubové vytvořené v těsné součinnosti s pracovníky územního odborného pracoviště NPÚ v Pardubicích stavbu realizovala firma Stating. Podstatnou část objektu zaplňují subtropické rostliny, kaktusy a bonsaje. Oranžerie je spojena s pěstováním nejstarší bonsaje v Evropě (dnes téměř 240 let) – jalovce čínské Juniperus chinensis, který byl předán v roce 1997 do odborné péče botanické zahrady v Liberci. Ve druhé části budovy je výjimečná expozice představující australskou krajinu s živým exotickým ptactvem. Nejen na počítačích, ale i v živém stavu může veřejnost zhlédnout v Letohradě zajímavou flóru i faunu.

www.letohrad.eu

Martin Hacka

MĚLNÍK

Nad soutokem zní poezie

V pátek 28. dubna proběhlo u vily Karoly slavnostní odhalení mělnického poesiomatu – poetického mluvítka, které připomíná periskop ponorky nebo výdech z metra. Má kliku, po jejímž zatočení začne vyprávět, recitovat a zpívat – o víně a Karlu IV., sv. Ludmile, řekách i o městě. Zazní zde též básně Viktora Dyky nebo Oldřicha Wenzla. Mělník se zařadil mezi dalších několik desítek měst v Česku i ve světě, ve kterých mechanický automat oživil veřejný prostor. Za projektem stojí Ondřej Kobza, pražský kavárník a zakladatel spolku Piána na ulici. Patronkou mělnického poesiomatu je tamní rodačka Jitka Čvančarová, jejíž hlas z něj rovněž zní. Akce vznikla díky finanční podpoře města Mělník. „Každé místo má svou historii, svého ducha a nezaměnitelné kouzlo. Poesiomat je takovým posilovačem genia loci,“ říká Ondřej Kobza. „Tvořili jsme dramaturgii poesiomatu už v desítkách měst a Mělník je v tomto ohledu opravdu výjimečným. Město ovinuté vinnou révou, město nad soutokem je zároveň městem básnickým.“

www.melnik.cz

Sárka Zikmundová

ZLÍN

Památník Tomáše Bati slaví 90. výročí

Zlínský klenot letos vstoupil do významného výročního roku. Před 90 lety se konalo jeho první otevření – 12. července 1933 – rok po tragickém úmrtí Tomáše Bati. U příležitosti kulatého jubilea architektonické ikony Zlína je veřejnost zvána na velkolepou událost. Ve výroční den proběhne slavnostní zahájení výstavy Památník Tomáše Bati 1933–2023, na které bude prezentováno 70 fotografií mapujících radikální změny exteriéru i interiéru budovy. Autory výstavy jsou Ladislava Horňáková, historička architektury, a Petr Všetečka, architekt a autor obnovy Památníku. Mimořádným okamžikem bude odhalení speciální vitríny s kapesními hodinkami Tomáše Bati. Památník Tomáše Bati bude 12. července 2023 otevřen se vstupem zdarma od 10 do 20 hodin. Výstava potrvá do konce roku 2023. Výroční akce se koná pod záštitou ministra kultury.

www.pamatnikbata.eu

Marie Zdráhalová

VÝSTAVA O REKONSTRUKCI MĚSTA BREST

WORKSHOP V BRNĚ SE STUDENTY ARCHITEKTURY Z DRÁŽĎAN A BRNA A URBANISMU Z BRESTU

PŘESAHY

Res Urbanae – města v rekonstrukci

Brest a Drážďany během druhé světové války potkal podobný osud. Obě města byla zničena bombardováním. Po válce byl Brest vystavěn téměř celý znovu, Drážďany se naopak rekonstruuji do dnešních dnů. Rekonstrukce je tématem společného projektu Res Urbanae.

Projekt technických univerzit v Brestu, Brně a Drážďanech, iniciovaný Maison de l'Allemagne (Německým domem) a podpořený programem Kreativní Evropa, si vzal za cíl prozkoumat otázky poválečné rekonstrukce vybraných měst. Je struktura znovu vystavěného města již konečná, bude v takové podobě stát navždy, nebo se jedná o dlouhodobý proces rekonstrukce? Jak lze takové město dále vylepšovat a udržovat v něm živé čtvrti?

Brest proslul rozsáhlou konverzí objektů bývalého arzenálu. Dnes se pod názvem Les Ateliers des Capucins jedná o největší kryté veřejné náměstí v Evropě, kde je pro veřejnost přístupná knihovna, konferenční sály, lezecká stěna apod. I na základě takového pří-

kladu dobré praxe studenti z uvedených univerzit během výměn pracovali na dalších návrzích, jak svá města rozvíjet. Dotkli se například vnitrobloků domů v poválečných čtvrtích Brestu, kde dnes najdeme hlavně garáže, kde chybí zeleň, společný prostor. Naopak Drážďany jsou dobrým příkladem, kde se dříve zchátralé dvory spojené pasáží Kunsthof ve čtvrti Neustadt podařilo oživit. Dnes má každý dvůr vlastní výtvarné a architektonické zpracování, najdeme v nich kavárny, obchody nebo ateliéry.

Bývalá brněnská textilka Mosilana, v které v 80. letech minulého století skončila výroba, opakovaně čelila hrozbám demolice. Workshop pořádaný VUT v Brně se studenty architektury z Drážďan a Brna a urbanismu z Brestu se tak zaměřil na možnosti konverze areálu, které by ctily tradici místa, ale zároveň by přinášely nové prvky a využití. Návrhy zohledňovaly jak řešení dopravy, komunikaci s městem nebo zeleň, tak i hledání jeho nových městských funkcí.

Dalším výstupem byla umělecká rezidence. Ze 106 přihlášek byla vybrána srbská umělkyně Ivana Radovanovic. Jako vystudovaná komponistka měla připravit hudební instalace na základě sluchového a zvukového poznání Brestu a Drážďan, které předtím nikdy nenavštívila. Projekt tak představuje města nejen tím, čím se stala, ale také čím se zdála, jak snila – imaginací v rekonstrukci. ■

www.res-urbanae.eu

TEXT TOMÁŠ ŘEPA
FOTO ARCHIV KANCELÁŘE
KREATIVNÍ EVROPA

Nestihli jste diskuzní salón o obnoveném dědictví?

Letošní konference v rámci projektu MÁME
VYBRÁNO se nesla v duchu tří slov:

Domov, Poznání a Pohyb.

Stejnojmenné diskuzní bloky nabídly rady,
zkušenosti, ale i humor vlastníků a správců
nejrůznějších historických staveb a objektů
napříč Českem. Vše pod taktovkou zkušených
moderátorů, kterými byli Osamu Okamura,
Martina Indrová a Saša Michailidis.

Pokud jste se nemohli zúčastnit,
máme pro vás řešení.

**Všem pravidelným dárcům jsme
rezervovali židli zn. TON a ti tak
mají k dispozici zdarma záznam
celé konference.**

**Přidejte se také a čerpejte
i další výhody klubu přátel.**

KLUB
PROPAMÁTKY

klub.propamatky.cz

MÁME VYBRÁNO

14 sbírek ve finále

Hlasujte do 31. srpna pro památku svého srdce

www.mamevybrano.cz

HLAVNÍ PARTNER PORTÁLU A ČASOPISU PROPAMÁTKY

Pálené tašky značky TONDACH navazují na tisíciletou tradici používání tohoto druhu střešní krytiny, z čehož vyplývá závazek uchovávat ráz střešní krajiny zejména z pohledu materiálu a tvarů také do budoucna. Výrobky

této značky mají nejdelší záruku na základní střešní tašky vyráběné u nás, a to 33 let. Životnost pálených tašek ale činí až 100 let.

www.tondach.cz

ODBORNÍ PARTNEŘI

Antikhaus

HISTORICKÁ OKNA

Okna a dveře pro historické budovy – kde jiní končí, my začínáme.

www.antikhaus.cz

Bochemit®

WOOD CARE SINCE 1968

Likvidace dřevokazného hmyzu a následná ochrana dřeva proti hmyzu, houbám i plísním

www.bochemitshop.cz

BRADNA

restaurování

Restaurujeme uměleckořemeslná díla ze dřeva a kovu, včetně zlacení a polychromie.

www.bradna.eu

CIHELNA KADAŇ

Keramika jako kámen: pálené kameninové stavební materiály pro opravy historických staveb

www.cihelnakadan.cz

etna iGuzzini

Využijte více než 25 let našich zkušeností s osvětlením památek, galerií a muzeí.

www.etna.cz

G4D

Dokumentujeme památky metodami 3D skenování, bezpilotním snímáním včetně zpracování dat.

www.g4d.cz

Kvalitní minerální nátěrové systémy pro restaurování a obnovu památek

www.keim.cz

BE SURE. BUILD SURE.

Prověřené maltové směsi pro památky a řešení vlhkostních problémů u historických objektů

www.mc-bauchemie.cz

sp SIMPLY PRO

Kompletní servis v projektovém řízení, poradenství a financích se zaměřením na dotace v oblasti památek a muzeí

www.simplypro.cz

PROPAMÁTKY

Ročník 12, číslo 2, vychází 4x ročně

Vydává: Institut pro památky a kulturu, o. p. s.

Šéfredaktorka: Jitka Skořepová

Redakce: Kryštof Havlice, Zbyněk Konvička,

Aleš Kozák, Kristýna Julinová, Jan Štífer

Jazyková redakce: Lenka Kuboušková,

Jindřiška Kukrálová, Zuzana Richterová

Grafická úprava: Jiří Pobřísl a Jan Štůr

Evidenční číslo: MK ČR E 20818

© Institut pro památky a kulturu, o. p. s.

E-mail: redakce@propamatky.cz